

Lingvodidaktické výskumy na Pedagogickej fakulte Prešovskej univerzity

Katedra komunikačnej a literárnej výchovy

Centrum výskumu detskej reči a kultúry

16. celoslovenské stretnutie jazykovedcov, Bratislava 29. 10. 2025

prof. PaedDr. Ľudmila Liptáková, CSc.; ludmila.liptakova@unipo.sk

Prezentované vedeckovýskumné projekty

- VEGA 1/0061/21 *Procedurálne jazykové znalosti detí o porozumení textu*; 2021 – 2023; vedúca riešiteľka Ľ. Liptáková;
- VEGA 1/0408/24 *Kognitívne aspekty textovo-obrazových naratívov v predprimárnej a primárnej edukácii*; 2024 – 2026; vedúca riešiteľka I. Gal Drzewiecka;
- VEGA 1/0410/23 *Interdisciplinárny a viacparadigmatický prístup k opisu slovenských kompozít*; 2023 – 2025; vedúca riešiteľka K. Vužňáková;
- VEGA 1/0469/24 *Lingvistický kognitívny model vyučovania slovenského jazyka*; 2024 – 2027.

VEGA 1/0061/21

Procedurálne jazykové znalosti detí o porozumení textu

vedecký seminár

VÝSKUMNÉ A EDUKAČNÉ ASPEKTY POROZUMENIA TEXTU

26. – 27. septembra 2023

špeciálne číslo časopisu *O dieťati, jazyku, literatúre*, 11(2), 2023

monografický výstup

Liptáková, L. (ed.) (2023). *Výskum porozumenia textu v mladšom školskom veku*. Vydavateľstvo Prešovskej univerzity.

<https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Liptakova3>

Dôvody a zameranie projektu

- nedostatok základného výskumu o porozumení textu v mladšom školskom veku na Slovensku, nedostatočné rozvíjanie porozumenia vecného textu v primárnom vzdelávaní, výsledky medzinárodných štúdií čitateľskej gramotnosti (PISA 2022);
- potreby prípravy žiaka na učenie sa z textu a na rôzne kontexty vzdelávania;

Výskumný problém

- Ako 8- až 9-ročné deti hovoriace po slovensky vytvárajú inferencie pri počúvaní a pri čítaní vecného textu?
- kvalitatívny výskum, individuálna administrácia
- informačný, naratívny, multimodálny text
- výskumný súbor: 92 žiakov 3. ročníka, 110 hodín zvukového záznamu

Najdôležitejšie výskumné zistenia

- základný vhľad do procesov vytvárania inferencií u žiakov 3. ročníka;
- predstavy detí o počúvaní a čítaní – málo asociujú s porozumením textu;
- dôležitá úloha predchádzajúcich znalostí a jazykovej skúsenosti;
- viac nesprávnych inferencií a neporozumenia pri počúvaní textu;
- dve stratégie pri vytváraní inferencií: parafrázovanie a elaborovanie;
- významná úloha **metódy odstupňovanej pomoci** (100: 40+, 10-);
- rôznorodosť recepčných profilov detí → individuálny a diferencovaný prístup vo vyučovaní porozumenia textu;
- výskumné zistenia ako súčasť kognitívneho modelu vyučovania SJL v oblasti porozumenia textu → didaktická transformácia → edukačná aplikácia.

VEGA 1/0408/24

Kognitívne aspekty textovo-obrazových naratívov v predprimárnej a primárnej edukácii

- potreba systematického prebádania **podmienok, procesov a výsledkov detskej recepcie obrazových kníh**;
- **Výskumné otázky:**
 - 1. Ako detskí recipienti konštruujú a interpretujú význam textovo-obrazového naratívu?*
 - 2. Ako sú procesy a výsledky konštrukcie významu textovo-obrazového naratívu podmienené vekom detských recipientov?*
- **Výskumný súbor:** predškoláci, žiaci 3. ročníka, žiaci 5. ročníka (n = 240); 8 obrazových kníh.
- **4 subvýskumy:**
 - konštrukcia významu so zameraním na **priestorovú dimenziu** príbehu,
 - konštrukcia významu so zameraním na **časovú dimenziu** príbehu,
 - konštrukcia významu so zameraním na **mentálnu dimenziu** príbehu,
 - konštrukcia významu **textovo-obrazových metafor a symbolov** v príbehu.

VEGA 1/0410/23

Interdisciplinárny a viacparadigmatický prístup k opisu slovenských kompozít

- tvorivé rozvinutie slovotvornej lexikografickej koncepcie J. Furdíka

Ciele

1. lingvistický opis jazyka – kompozít v slovenčine (štruktúrny prístup + prístup kognitívnej lingvistiky);
2. opis osvojovania si kompozít deťmi v predškolskom veku.

Výstupy

1. Slovotvorný slovník kompozít v slovenčine (v elektronickej podobe).
 2. Kompozitá v slovenčine 2. (Od slov ku konceptom sveta).
- osvojovanie si kompozít sa sleduje na základe longitudinálnej prípadovej štúdie jedného dieťaťa (0 – 6) a testovania aktívnej a pasívnej slovnej zásoby detí od 3 do 6 rokov;
 - *Od slov ku konceptom sveta* – cez analýzu kompozít odkryť konvencie v spôsobe myslenia používateľov daného jazyka a proces formovania konceptualizácie reality.

VEGA 1/0469/24

Lingvistický kognitívny model vyučovania slovenského jazyka

Riešiteľský tím: Prešov, Ružomberok, Trnava, Bratislava.

Plánované výstupy: vedecká monografia, metodická publikácia, vedecký seminár (9/2026).

Dôvody

- nesúlad medzi súčasným lingvistickým poznaním a školskou praxou;
- potreby prípravy učiteľov na implementáciu nového Štátneho vzdelávacieho programu pre základné vzdelávanie (2023).

Všeobecný cieľ:

Vytvoriť modifikovanú podobu aktuálnej lingvistickej teórie, ktorá zodpovedá súčasným potrebám edukácie slovenského jazyka v základnom vzdelávaní.

Špecifický cieľ:

Didakticky transformovať vybrané lingvistické oblasti:

komunikačný register, písaná produkcia, pravopis, porozumenie textu, propriá, slovotvorba;
historické medzníky vyučovania slovenčiny a súčasné trendy vo vyučovaní prvého jazyka.